ERUDITION AS AN AESTHETIC EXPERIENCE

Iulian Boldea
Prof., PhD, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureş
Scientific Researcher, ICSU „Gh. Şincai", Romanian Academy

Abstract:Our study aims to describe the work of the essayist and philosopher Andrei Pleşu, from the perspective of some dominant ideas, of some relevant working methods, but also from the angle of style, a seductive style with a fascinating phrase and a supple handling of the concepts. Hard to be surprised in a single pattern, Andrei's work went out to be remarked by rigor, seduction of ideas and passion of argumentation. Erudition is thus transformed into aesthetic experience.

Keywords: erudition, aesthetic experience, ideas, methods.

Scriitura îndrăgostită

Cărţile lui Andrei Pleşu impun o vocaţie şi trasează un destin spiritual singular, în care tentaţia fragmentarităţii se întîlneşte cu spiritul de fineţe şi cu un rafinat exerciţiu analitic. Eseist şi filosof, Andrei Pleşu şi-a exersat seducţia ideatică în spaţiul eticii (*Minima moralia*), eseisticii filosofice (*Limba păsărilor*) şi al criticii de artă (*Călătorie în lumea formelor*, *Pitoresc şi melancolie*, *Ochiul şi lucrurile*). Căutînd să descrie fizionomia intelectuală a unei personalităţi complexe, de amplă deschidere spre cele mai diverse domenii ale culturii, definită însă şi printr-o autentică voluptate a „dicţiunii" ideilor, Laurenţiu Ulici crede că pasiunea concretului, rigoarea raţionalistă şi trăirea intelectuală de mare subtilitate, definesc opera lui Andrei Pleşu: „Prin formaţie – istoric şi teoretician al artei – dar şi prin temperament, el preferă concreteţea Operei (de artă, etică, filosofică etc.) abstracţiunilor «castelului de gheaţă», fără însă a le evita cu orice chip pe acestea din urmă. Aparent îndrăgostită de zborul liber în toate direcţiile, uneori frizînd unicitatea, gîndirea eseistului e, în fond iubitoare de rigori şi poziţii polare, din acest joc rezultînd impresia puternică de simplitate complexă sau de profunzime a suprafeţei".

Desigur, aceste aprecieri, adevărate în sine, nu pot epuiza palierele, dimensiunile şi complexitatea personalităţii creatoare a lui Andrei Pleşu, eseist atent şi la meandrele istoriei artei, şi la experienţele hermeneutice sau la relieful teoriilor estetice novatoare, dar şi la fervoarea ideaţiei filosofice, mereu prezente în textul sau în subtextul cărţilor lui Pleşu. Din aceste motive, discursul eseistului poate fi cel mai bine fixat prin aproximări oximoronice, care definesc întîlnirea dintre rigoarea sobră şi voluptatea unei scrieri „îndrăgostite", ataşate ferm de obiectul său, prin care „ars combinatoria" a cuvintelor se transformă într-o „artă fascinatorie", aptă să reveleze enunţurilor predispoziţiile cele mai ascunse, mai greu de sesizat. Atent la relieful lumii reale, cu metamorfozele sale flagrante, dar şi la haloul de imaginar şi ficţiune al operei de artă, Andrei Pleşu are darul de a sesiza, dincolo de aparenţele disparate ale lucrurilor, mirajul realităţilor ultime, esenţele arhetipale care conferă identitate inalterabilă lumii.

Eseistul a reliefat mereu în scrierile sale seducţia autoscopiei, dorinţa de clarificare interioară, vocaţia etică, ce impune sancţionarea unor tare ale socialului împreună cu necesitatea imersiunii în propriul text. Astfel, în *Jurnalul de la Tescani*, Andrei Pleşu pledează pentru *scrierea* ca „urmă", ca mod de ieşire din sine şi depăşire de sine, ca exerciţiu de asceză spirituală, sau ca modalitate de exorcizare spaimei de neant: „Îmi este tot mai limpede, în orice caz, că rostul însuşi al scrierii de cărţi e *lăsarea lor în urmă*, nu ca pe lucruri inutile, dar ca pe nişte *Nebenphänomene*, ca pe nişte reziduuri centrifugale ale unui centru galactic care, el singur, contează: el singur dă măsura unei vieţi şi prestigiul unui bilanţ final. *Cartea ca urmă* - iată igiena

BDD-A27893 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:54 UTC)

scrisului. Laşi urme: copii, drame, amintiri, scîrbe, cărţi. Dar a pune cartea ca scop şi conţinut de viaţă e tot atît de ridicol cu a lua drept ţel oricare din performanţele contingente ale unei existenţe. Cînd nu-ţi resimţi cărţile drept reziduuri, cînd le idolatrizezi (şi te idolatrizezi pe tine în ele), ele devin, pe nesimţite, cărţi-evaziune, cărţi-camuflaj (pentru infinite demisii şi turpitudini), cărţi-scuză, cărţi-ornament, cărţi-carieră, sau biete cărţi-salahorie, morminte ale unei hărnicii inerţiale, în care sufletele se îngroapă (uneori candid) într-o vinovată uitare de sine. «Cărturarul», cărturarul în sine, nu e decît hipertrofia unei urme, dilatarea nelegitimă a unei *funcţiuni secundare a spiritului*. A trăi pentru a scrie cărţi e totuna cu a trăi halucinat de propria ta umbră. E fatal să laşi o umbră, cînd stai în soare. Dar decisiv, esenţial, obligatoriu este faptul de a sta în soare, de a te mişca liber în lumina lui". Se pot descifra, în aceste enunţuri, formule şi repere ale unei arte de a scrie şi de a trăi, dimensiuni ale unui crez estetic, eboşe pentru un autoportret rezumativ desenat în tuşele apăsate ale unui deziderat moral de la care autorul nu s-a abătut niciodată.

Cartea care defineşte cu cea mai mare pregnanţă eseistica lui Andrei Pleşu e, poate, *Ochiul şi lucrurile*. Se regăsesc în această carte obsesiile tematice şi voluptuosul joc al ideilor, verva asocierilor şi disocierilor, dinamica atracţiei contrariilor care conferă legitimitate operei şi stilului autorului, un stil ce reuneşte fervoarea căutării cu voinţa de exactitate, exigenţa asumării unor adevăruri şi lectura dubitativă a unor „subiecte" şi „teme" consacrate, solemnitatea şi puseul parodic. Prefaţa cărţii are, de la început, un rost dublu: polemic şi de clarificare conceptuală şi metodologică. În acest preambul (*Istoria artei ca disciplină academică. Dispute contemporane*) Andrei Pleşu relevă premisa crizei structurale a „ştiinţei artei" (*Kunstwissenschaft*). Istoria artei, subliniază Andrei Pleşu, a fost iniţiată „printr-o paradoxală inadecvare la problema timpului, mai exact, printr-o înţelegere «părtinitoare» a istoricităţii înseşi". Emblematice pentru imaginea crizei contemporane a artei par să fie cinci „nuclee de dezordine": „Totala de-grănițuire a artei"; „De-grănițuirea artistului însuși"; „De-grănițuirea realului"; „Extremul pluralism al stilurilor, «programelor», «teoriilor»"; „Ruptura tot mai adîncă între istoria de artă şi critica de artă". Descriind aceste simptome şi articulaţii ale crizei teoriilor contemporane despre artă, Andrei Pleşu formulează, pe urmele lui Hans Belting, şi unele posibile soluţii: un *spor de inductivism*, *intensificarea studierii recepţiei estetice*, *rediscutarea limbajului estetic din perspectiva „mediilor" contemporane*, *găsirea unei perspective optime a continuităţii*, *temperarea excesivei proliferări a ştiinţelor auxiliare* şi *relativizarea specializării*.

Concluzia eseului vădeşte adecvare şi relevanţă metodologică, oferindu-ni-se o circumscriere generoasă a spaţiului criticii şi istoriei artei, cu ample deschideri spre orizontul hermeneuticii şi al filosofiei: „Istoria artei nu mai poate fi astăzi un sistem închis, o sumă de mici insule de competenţă rutinieră. Practicată astfel, disciplina noastră tinde să eşueze în *provincialism*, în dexteritate mediocră, în marginalitate culturală. Trebuie să acceptăm, în sfîrşit, că e atîta valabilitate în demersul nostru investigator, cîtă antropologie şi cîtă «metafizică» implică el. Fără o constantă trimitere către *universal*, fără o constantă orientare anagogică, istoria artei iese pînă la urmă din marea competiţie a «ştiinţelor spiritului», pentru a deveni pură «filatelie». În varianta ei ideală, istoria artei nu are alt scop decît inventarierea acelor produse ale creativităţii omeneşti care pot fi invocate cu titlul de *martori ai transcendenţei*. Fără această vivifiantă şi îndreptăţită prezumţie, ea nu poate spera să-şi recupereze demnitatea şi rostul în ierarhiile – infinit nuanţate – ale cunoaşterii".

Ochiul şi lucrurile e structurată în trei secţiuni. Prima secţiune, *Materiale pentru o istorie a criticii de artă româneşti*, oferă repere, informaţii şi date cu privire la cîţiva dintre cei mai importanţi critici de artă de la noi, de la Ştefan I. Neniţescu sau Al. Busuioceanu şi pînă la Radu Bogdan sau Dan Hăulică. Foarte semnificativ este eseul intitulat *Spaţiul sintezei* (*Însemnări despre Dan Hăulică*), prin fineţea notaţiilor şi rigoarea aserţiunilor, în care autorul distilează figura profesorului său, după cum la fel de incitantă e „situarea în oglindă" a celor două temperamente: unul de o limpiditate clasică, iubitor de armonii, lipsit de discordanţe ori de crispări de orice ordin, celălalt atras mai curînd de convulsiile şi tragicul existenţei, mai tranşant

BDD-A27893 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:54 UTC)

în judecăţi şi mai decis în reacţii. Privindu-se în oglinda figurii magistrului, eseistul efectuează o eboşă a propriei autoreflectări: „În ce mă priveşte, nu sunt scutit, dinaintea «fenomenului Hăulică» de anumite blocaje: simt, uneori, nevoia unui dialog mai *dramatic* cu monumentele, cu arta, cu tot ceea ce numim de obicei – oarecum sentimental – cultură. E prea multă nostalgie, prea multă distilare, prea multă fineţe în textele profesorului meu. Tind, spontan, prin reacţie, - şi e, poate, o problemă de generaţie – către tragic, către o barbară brutalitate. E ca o sete de percuţie, după prea multă melodie suavă. Tot astfel, nu mă pot adapta mental la optimismul incorigibil al lui Hăulică, la nimbul de festivitate sub care pare a vedea – de cînd îl ştiu – istoria şi omul în genere. Sunt mai acru şi mai temător… Ceea ce însă ştiu foarte bine e că ori de cîte ori vreau să mă odihnesc în lumina valorilor şi nu în penumbra lor, ori de cîte ori tînjesc după autoritatea diurnă şi temeinică a culturii, văd în textele lui Dan Hăulică un argument şi o încurajare”.

Eseurile din a doua secţiune a cărţii (*Istorie contemporană*) sunt mai aplicate, mai obiective, mai ferm trasate, autorul menţinîndu-se, în mod deliberat, în penumbră, în prim-plan fiind plasat autorul, a cărui operă e interpretată cu supleţe interpretativă. La Grigorescu e identificată o „asceză a uitării”, o copleşitoare disponiblitate stilistică şi tematică dar şi convingerea că „«românescul» adevărat nu se poate impune decît formulîndu-se într-un *limbaj european*”. Remarcabilă e exegeza picturii lui Andreescu (*Andreescu şi prejudecata imaginaţiei*), intuiţiile hermeneutice fiind fundamentate pe ipoteza penuriei imaginative „atitudinala” a pictorului. Imaginaţia lui Andreescu, remarcă eseistul, „se reduce la registrul *procedeelor*, fiind absentă din acela al *atitudinii* fundamentale. Ion Andreescu trăieşte realul în *intensia* emotivităţii sale şi nu în *extensia* fantazării. El percepe, consumă şi reproduce *ceea ce este*, în vreme ce imaginaţia e mai curînd puterea de a actualiza *ceea ce nu este* (…). Andreescu e dintre artiştii care nu-şi pot inventa subiectul, mai exact care nu au nevoie să amplifice, fantazînd, realul pentru a şi-l asuma. El poate inventa doar limbajul acestei asumări”.

Semnificative, interesante, seducătoare şi dense în sensuri sunt eseurile din secţiunea *Momente din istoria vizualităţii europene*: *Rafael, Imagine şi text în Veneţia „Secolului de aur”, El Greco şi parabola insulei, Manet sau despre gradul zero al picturii, Paul Klee. Preliminarii la o apologie a contingenţei, „Umbra” lui Jung şi zîmbetul lui Voltaire* etc.

Originalitatea frapantă a eseurilor lui Andrei Pleşu reiese din precizia fluidă a formulărilor şi din acurateţea exegezei. Lipsesc stridenţele interpretative, disonanţele, totul se încadrează într-un univers coerent de imagini şi semne ale unei lumi a picturii şi a culturii asimilate cu *naturaleţe* a erudiţiei. E, în demersul eseistului un risc, dar şi o şansă dificilă, pe care le recunoaşte el însuşi: „Comentatorul artelor vizuale are – spre deosebire de criticul literar – dificila şansă de a vorbi despre o lume nevorbitoare, o lume care nu se povesteşte pe sine, ci se *arată* doar, într-o tăcută şi bogată nemijlocire; singura retorică a acestei lumi e misterul propriei ei apariţii: ea se desfăşoară amplu dinaintea ochilor noştri, capabili să se bucure înainte de a înţelege şi să înţeleagă, fără a avea nevoie să definească. Faţă de tensiunea inexprimabilă dintre lumea vizibilă şi ochiul care o percepe, intervenţia cuvîntului e secundă şi palidă”. În eseul despre Rafael, sunt inventariate prejudecăţile din jurul operei pictorului, care au generat o adevărată criză de receptare. Creaţia lui Rafael stă, sugerează eseistul, sub semnul unei „stilistici a fericirii”, dar şi sub zodia „impersonalităţii”. Prin tectonica imaginilor şi prin capacitatea de agregare a formelor picturale sub specia seninătăţii, Rafael e un pictor de alură apolinică, iubitor de echilibru, de coeziune expresivă, de „impersonalitate” stilistică. Andrei Pleşu fixează, în mod paradoxal, originalitatea lui Rafael şi în disponibilitatea sa de a asimila modalităţi şi forme picturale diverse. Pictorul manifestă o autentică „vervă asimilatoare”, provenită din predispoziţia fiinţei sale artistice spre totalitate, spre încorporarea diversităţii într-un tot omogen, de o suverană coerenţă estetică. E vorba, remarcă Andrei Pleşu, de expresia unui „prea plin” sufletesc, a unei armonii lăuntrice care îşi asumă cu generozitate procedee, modalităţi, forme şi contururi estetice diverse. Impersonalitatea, derivată din capacitatea pictorului de a-şi asuma plenar subiectul ales, de a absorbi total tema şi de a o traduce în linie şi culoare personalizate, fără gesticulaţie inutilă,

BDD-A27893 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:54 UTC)

creează o viziune obiectivată, de un ferm echilibru stilistic. Pictorul renascentist are, spre deosebire de Michelangelo, capacitatea de a-şi atenua efuziunile, de a le travesti în bun comun, camuflîndu-se în propria dicţiune cromatică, cu reală stăpînire de sine.

Rafael nu este, cu toate acestea, doar un pictor al suprafeţelor calme, al aparenţelor cu contur beatificant. Pictura sa nu e, pur şi simplu, o pictură a seninătăţii mecanice. Dedesubtul aparenţelor, în spatele suprafeţelor apolinice se regăsesc înfiorările dionisiace, se ghiceşte amprenta misterului. Nu e vorba de un mister al imaginarului nocturn, al învolburărilor năvalnice, ci, mai curînd, de un mister ce se *arată* în miezul zilei, un fantastic al diurnului, rezultînd din chiar alcătuirea cu logică impecabilă a fiinţelor, lucrurilor, formelor. Imaginaţia pictorului transportă, cum scrie Andrei Pleşu, „misterul din zona – colorată romantic – a amurgului, către miezul zilei. Cu alte cuvinte, ea ne face cunoştinţă cu ipostaza luminoasă a misterului, cu amiaza lui. Rafael e amiaza mare a picturii europene şi cel mai mare poet al *misterului diurn*: misterul orei douăsprezece. Înălţat la zenit, soarele cade perpendicular asupra lumii suspendînd, pentru o clipă, şansa oricărei umbre. Raza solară e, în ceasul acesta, drumul cel mai scurt între pămînt şi cer, între Platon şi Aristotel, între inocenţă şi senzualitate". În eseul despre Rafael răzbat cu elocvenţă calităţile scrisului lui Andrei Pleşu: fervoarea asocierilor, spiritul analitic, fineţea disocierilor, verva ideatică şi volubilitatea, subtilitatea şi spontaneitatea dicţiunii, toate asociate cu o anume austeritate a arhitecturii edificiului textual.

Despre îngeri (2003) e o carte în care se confruntă două tendinţe sau perspective metodologice, una teologică, cealaltă filosofică (cu referiri minuţioase la filosofi precum Platon, Descartes, Leibniz, Kant, Blaga etc.), ambele, de fapt, îndreptăţite pentru delimitarea conceptuală a noţiunilor de angelologie şi pentru radiografierea spiritualităţii creştine anexate acestei teme religioase majore. Îngerii sunt, într-o definiţie expresivă, dublul nostru ideal, „fiinţe ale intervalului". În viziunea lui Pleşu, chiar intelectul uman exprimă o condiţie angelică („Dacă intelectul e partea noastră de înger, atunci reflexia noastră despre îngeri e, totodată, o reflexie despre condiţia noastră intelectuală, despre posibilităţile şi perspectivele ei. Istoria angelologiei e, prin urmare, o istorie a metabolismului nostru mental"). Cărţile de eseuri şi comentarii dedicate actualităţii (*Chipuri şi măşti ale tranziţiei, Obscenitatea publică, Comédii la porţile Orientului, Note, stări, zile, Despre frumuseţea uitată a vieţii*) înfăţişează un eseist atent la nuanţele realităţii şi ale cărţilor, în permanentă alertă spirituală, un scriitor fascinant, prin stil şi imagistică, cu o putere de reacţie remarcabilă şi promptă.

Despre frumuseţea uitată a vieţii (2011) conţine articole publicate anterior de autor în *Dilema veche*. Preferinţa lui Andrei Pleşu se orientează spre eseul fulgurant, cu ideaţie densă, figuraţie anecdotică minimală şi sens distilat într-o demonstraţie adesea spectaculară. În fond, Andrei Pleşu ne face atenţi, prin cartea sa, la inflaţia conceptelor şi a contextelor, la tirania locurilor comune, aşezînd accentele asupra acelor lucruri, fenomene, aspecte ale umanului căzute în umbră, adesea neînţelese, subînţelese sau prost înţelese. Titlurile secţiunilor sugerează, prin ele însele, turnura etică a cărţii (*Ce facem cu viaţa noastră*, *Despre lucrurile cu adevărat importante, Ordinea subtilă a lumii*, *Perplexităţi şi indispoziţii cotidiene*,*Feluri de a fi*, *„Cetitul cărţilor"*, *Martirajul limbii române, Cum stăm la televizor*). Registrul grav al meditaţiei eseistului nu exclude jubilaţia ludică sau gesticulaţia jovială, care amplifică, desigur, expresivitatea acestor „mici cure de dezintoxicare", cum îşi caracterizează chiar autorul propriile texte: „Interlocutorul optim e în faţa noastră şi nu-l recunoaştem, bucuria vindecătoare ne stă în preajmă şi n-o recunoaştem, drama transfiguratoare trece pe lîngă noi şi n-o recunoaştem. Suntem înconjuraţi de semne pe care nu le recunoaştem ca semne, de apeluri pe care nu le înregistrăm, de prilejuri care ne scapă. Pînă şi moartea proprie ne apare ca improbabilă. N-o putem recunoaşte ca problemă acută a reflexiei cotidiene. Traversăm, aşadar, un peisaj luxuriant, fără să-i recunoaştem anvergura şi sensul. Suntem subiecţii unui acces perpetuu de neatenţie. Insensibili la registrul inaparentului, gata să uităm ceea ce ne contrariază, nu ne mai lăsăm tulburaţi decît rar, de cîteva ori în viaţă, sub şocul, nelumesc, al unor iubiri, euforii sau suferinţe insuportabile. Recunoaşterea

BDD-A27893 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:54 UTC)

realului în uimitoarea lui, nudă, realitate devine, abia atunci, un eveniment". Recursul la concept, constant în paginile lui Andrei Pleşu, e ilustrat de o gesticulaţie stilistică de o expresivitate remarcabilă. De altfel, stilul eseurilor lui Andrei Pleşu este dominat de fervoarea asocierilor, de subtilitatea analizelor, de verva şi volubilitatea frazării.

Adevăr şi parabolă

Miza parabolelor biblice este gnoseologică şi ontologică; aceste pilde edificatoare antrenează, în structura lor suplă şi frustă, în expresia lor minimală, toate palierele personalităţii umane (corp, faptă, reflexivitate, gestică). Andrei Pleşu, în *Parabolele lui Iisus. Adevărul ca poveste* (2012) propune, în fond, prin acest dialog cu textele sacre, o „nouă stilistică edificatoare", despre care el însuşi vorbea, într-o scrisoare din *Epistolar*. Tipul de cunoaştere pe care îl ilustrează pildele biblice nu e susţinut de mecanismele gîndirii speculative, ci îşi extrage substanţa din orizontul de experienţe ale fiinţei, avînd drept ţintă buna orientare şi conduită în viaţă. Andrei Pleşu interoghează adevărul parabolelor christice cu o percepţie proaspătă, mobilizată de reflexele metafizice, de tensiunea morală şi religioasă a acestor naraţiuni minimale care întredeschid porţile spre o transcendenţă eliberatoare: „Cui vorbeşte Iisus? Am constatat că discursul său nu exclude pe nimeni, că vizează, în final, o «descoperire» globală, fără discriminare, dar că ceea ce nu poate (respectiv nu vrea) să facă e să siluiască libertatea auditorilor săi. E dreptul fiecăruia să rămînă «în afară», să adopte o formă sau alta de nereceptivitate, de surzenie programatică, cu toate riscurile pe care un asemenea amplasament le implică". Adevărul sacralităţii, înscenat sub forma unei poveşti esenţiale este contextualizat, ca vector atitudinal, prin apelul la lumea banală a cotidianului, prin recursul la particular ca mod de a transpune valenţele sacralităţii în limbajul nostru, în capacitatea noastră de înţelegere limitată, relevîndu-se astfel o „analitică a receptivităţii" umane ce asumă sacrul ca „scandal" ontologic şi gnoseologic, ca instanţă plasată în orizontul lui *mysterium tremendum*. Interpretarea parabolelor biblice beneficiază de un instrumentar hermeneutic adecvat, de o sugestivă atenţie la relieful semantic al pildelor, articulîndu-se o sumă de ipoteze interpretative în consonanţă cu sensurile textului biblic. Astfel, pentru Andrei Pleşu, creştinismul este „dozajul optim (...) între autoritate supramundană şi compasiune omenească: ne aflăm faţă-n faţă cu un *foarte sus* coborîtor, care deschide astfel calea unui *foarte jos* în ascensiune. Se vorbeşte despre *altceva*, despre *cu totul altceva*, în termenii lui *aici*. Se vorbeşte despre ceea ce nu ştim, în termenii a ceea ce ştim. Aceasta e definiţia însăşi a parabolelor lui Iisus".

Lectura lui Andrei Pleşu este vie, totalizantă, focalizată asupra tensiunii detaliului, atentă însă şi la logica dinamică a întregului. Autorul ne ajută să percepem adevărul parabolelor biblice ca pe o modalitate de a ne sustrage atracţiei nocive a gesticulaţiei zilnice, orientîndu-ne spre apoteoza unei gîndiri orientate spre *metanoia*, spre geometria esenţializată şi inefabilă a transcendenţei, spre un decor sacru ce mizează pe verticalitate, centralitate, amplitudine spaţială şi deschidere. Ilustrative sunt enunţurile despre dinamica rugăciunii, ca formă de armonie cu Înălţimile, ca modalitate de asumare a comuniunii cu transcendentul, prin perseverenţă şi o bună „aşezare" în lume: „Pentru cine are fie si o minima experienţa a rugăciunii, un anumit tip de «jenă» prost plasată e un sentiment frecvent. Cum pot îndrăzni să mă rog, dintr-o dată, pentru ceva, cînd, în restul timpului, trăiesc în afara oricărei reguli duhovnicești? [...] Fă-o! Lasă deoparte căldicelul «bunelor moravuri», acceptă să te faci antipatic, să depășești „măsura", să-ţi inoportunezi partenerul, fie el prietenul de-alături sau Dumnezeu". Metabolismul parabolelor îşi extrage prestigiul semantic din mobilizarea de sensuri, exemple, modele de conduită exemplare, ce refuză încremenirea, regresul spiritual sau comoditatea gîndirii. Descifrarea registrului spaţialităţii, interpretarea dimensiunilor simbolice ale elementarităţii, analitica tipologiei sufletului, toate acestea reprezintă trepte ale unei înţelegeri empatice, subtile, riguroase a adevărului parabolelor.

În *Cuvîntul înainte* al cărţii, Andrei Pleşu recunoaşte existenţa unor riscuri posibile în receptarea acesteia: „Sunt perfect conştient de amplasamentul inconfortabil al întreprinderii mele.

BDD-A27893 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:54 UTC)

Din unghiul specializării teologale pot apărea ca un intrus deopotrivă prezumţios, insuficient «îmbisericit» şi, pe alocuri, prea disponibil pentru autori necanonici şi spaţii religioase din afara creştinismului. Pentru cruciaţii secularizării şi, în general, pentru spiritul vremii voi face, dimpotrivă, figură de «reacţionar», sensibil, în mod inexplicabil, la texte şi idei revolute. Îmi asum, cu scuzele de rigoare, aceste «portrete», dar îmi fac iluzia că încercarea mea îşi poate găsi un rost şi într-o tabără, şi în cealaltă. Cred (şi sper), de asemenea, că există o sumedenie de cititori cărora lectura textului meu le-ar putea face măcar tot atîta bine cît bine mi-a făcut mie scrierea lui".

Desigur, cartea lui Andrei Pleşu se adresează, cum s-a spus, „degustătorilor de stil rafinat, melomanilor livreşti care vor ritmul unei fraze de rasă, şi filosofilor care vor să înveţe cum poţi mînui nuanţe contrare fără a te încurca în capcana lor" (Sorin Lavric), oferind o lectură adecvată a pildelor biblice şi, totodată, o mărturie a modului în care metabolismul cultural al autorului s-a raportat la aceste texte. Pildele lui Isus sunt, pe de o parte, repere ale gîndirii umane expuse somaţiilor transcendenţei, plasticizate sub forma unor naraţiuni esenţiale şi, pe de alta, ele degajă, în semantica lor densă şi austeră, ideea de indicaţie sau interdicţie: „Pentru cei pregătiţi, El (Iisus - n. mea I.B.) trebuie să funcţioneze ca o *indicaţie,* iar pentru cei nepregătiţi - ca o *piedică*, sau ca o *interdicţie*. (...) A găsi un procedeu care să li se potrivească tuturor implică o mare subtilitate strategică: trebuie, pe de o parte, să laşi mereu deschisă perspectiva «intrării», dar, pe de alta, să ai precauţia de a revela voalînd, de a bloca ferm accesul celor opaci"

Analitica receptivităţii (în plan spaţial şi simbolic) pe care o exersează filosoful exploatează cele două paliere ale semantismului paradoxal şi subtil al parabolelor - un registru al dezvăluirii, al arătării şi altul al camuflării: „Fiecare îşi va lua partea sa, căci parabolele sunt *semnal* revelator pentru unii şi *camuflaj* prudent pentru ceilalţi. Ele ascund dezvelind şi dezvăluie acoperind, în funcţie de amplasamentul spiritual al receptorului. Altfel spus, parabolele cheamă şi totodată ţin la distanta.[...] Ştiutorii recunosc valoarea indicativa a decorului, în vreme ce, pentru neştiutori, acelaşi decor e opac. Parabolele seamănă cu un asemenea decor, cu o imagerie anume gîndită pentru a conspira şi deconspira în acelaşi timp o comoară ascunsă". Ce altceva este, oare, *Adevărul ca poveste* decît modularea extazului transcendenţei în carnea catifelată a unei epici exemplare, ce transpune, inefabil, nevăzutul în văzut, indeterminatul în determinat, necuprinsul în spaţiul minimal al enunţului aforistic. Theodor Baconsky observa, de altfel, că „Hristos fiind Cuvîntul, descifrarea parabolelor este necesarmente logocentrică - dar deloc platonizantă - într-o totalizatoare armonie a contrariilor. Căci Domnul însuşi Se *prezintă* (adică rămîne prezent) în atmosfera atemporală a pildelor: ambiguu şi fulgerător, provocator şi constant, transparent şi impenetrabil, simplu şi labirintic, dăruit şi ferm, apropiat şi inaccesibil, disponibil şi fugitiv, divin şi uman... El este adevăratul Subiect al parabolelor şi pe El îl cercetează, de fapt, Andrei Pleşu în această carte discret mărturisitoare de îndoieli depăşite şi certitudini mereu chestionate".

Pentru autorul acestei cărţi, cunoaşterea nu este o aptitudine inertă a conştiinţei, o ipostază statică, ci, dimpotrivă, presupune mobilizare şi motivaţie intenţională („Cunoaşterea nu se exprima doar ca mod de a gîndi, ci si ca *fel de a fi,* iar acţiunea nu e doar mobilizare motrice, ci şi *fel de a înţelege*"). Revelatoare, pentru modul de a gîndi şi interpreta parabolele biblice sunt şi aserţiunile referitoare la ascultare, la autoritate şi smerenie: „Evident, recunoaşterea unei autorităţi exterioare sinelui propriu seamănă a «cedare de suveranitate». Ceea ce cîştigi e însă mai preţios decît ceea ce pierzi. Cîştigi o vindecătoare *comuniune* cu autoritatea care „te umbreşte". În spaţiul evanghelic, umbra (*schia*) e altceva decît întunericul (*skotos, skotia*). Ea poate fi efectul unei revărsări de har, al unei iradieri benefice.[...] Capacitatea de a umbri (*episkiazo*) terapeutic e apanajul autorităţii care a trecut prin episodul adumbririi de sine, al jertfei". Provocatoare şi erudită, opera lui Andrei Pleşu în ansamblul ei se prezintă un model de elevat demers hermeneutic, eliberat de prejudecăţi sau inhibiţii, demers ce îşi află în adecvare, sugestivitate elegantă a stilului şi optimă raportare la obiect calităţile sale esenţiale.

BDD-A27893 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:54 UTC)

BIBLIOGRAPHY

Mihai Dinu Gheorghiu, în „Convorbiri literare”, nr. 9, 1980; Gabriel Liiceanu, în „România literară”, nr. 41, 1980; Nicolae Manolescu, în „România literară”, nr. 26, 1980; Mircea Mihăieş, în „Orizont”, nr. 47, 1980; V.I. Stoichiţă, în „Echinox”, nr. 8-9-10, 1980; Livius Ciocârlie în „România literară”, nr. 41, 1986; Gh. Grigurcu, în „Orizont”, nr. 27, 1986; Mircea Muthu, în „Steaua”, nr. 6, 1986; Al. Paleologu în „Viaţa Românească”, nr. 9, 1986; Eugen Simion în „România literară”, nr. 13, 1986; Mircea Scarlat în „Viaţa Românească”, nr. 11, 1987; Mircea Iorgulescu, în „România literară”, nr. 18, 1988; Monica Spiridon, în „Ramuri”, nr. 9, 1988; Mircea Martin, în „Viaţa Românească”, nr. 11, 1988; Adrian Marino, în „Tribuna”, nr. 31, 1988; Mircea Mihăieş, în „Orizont, nr. 20, 1988; Dan C. Mihăilescu, în „Transilvania”, nr. 9, 1988; Laurenţiu Ulici, în „Vatra”, nr. 7, 1988; Ioana Pârvulescu, în „România literară”, nr. 11, 1995; Ioan Buduca, în „Luceafărul”, nr. 4, 1995; Al. Paleologu, în „Viaţa Românească”, nr. 7-8, 1999; Gh. Grigurcu, în „Jurnalul literar”, nr. 9-12, 2000; Daniel Cristea-Enache, în „ALA”, nr. 597, 2001; Iulian Boldea, în „România literară”, nr.3, 2002; Tudorel Urian, în „România literară”, nr. 45, 2002; Ioana Pârvulescu, în „România literară”, nr. 47, 2003; Th. Baconski, în „Dilema”, nr. 556, 2003; Iulian Boldea, *Teme şi variaţiuni,* Bucureşti, 2008; Mircea Mihăieş, în „România literară”, nr. 16, 2009; Gh. Grigurcu, în „Viaţa Românească”, nr. 11-12, 2010.

BDD-A27893 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:54 UTC)